

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію

Козакової Світлани Володимирівни

«Розвиток психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг», представленої на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

У поданій до розгляду науковій праці висвітлено актуальні питання розвитку психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів (ПТНЗ) до управлінської діяльності. Значущість обраної дисертанткою теми підсилюють загальні зміни, що відбуваються у системі професійної освіти, зокрема, і загострення конкуренції з іншими освітніми закладами, поступове зменшення кількості навчальних закладів, що готують висококваліфікованих працівників, а також, доволі суперечливе і неоднозначне ставлення до опанування робітничих професій у значної частини молоді.

Саме тому необхідною стає психологічна освіта всіх верств населення і, особливо, фахівців освітньої галузі, покликаних здійснювати підготовку особистості до самоздійснення та життєдіяльності в сучасних умовах. Зокрема надзвичайно важливим є і розвиток психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг як діяльності, у процесі якої забезпечується створення інформаційного поля та сприятливих умов, що мають цінність для потенційних споживачів, клієнтів, партнерів і суспільства в цілому.

Представлені в роботі об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження чітко сформульовані, що дозволило авторці спланувати і здійснити дисертаційне дослідження на належному науковому рівні, отримати нові, цікаві та сучасні результати відповідно до поставленої теми. Спираючись на результати вивчення вітчизняного і світового досвіду, здобувачкою було

виокремлено основні підходи до маркетингу освітніх послуг (психоаналітичний, біхевіористичний, конструктивістський, гуманістичний). Імпонує, що в якості базового для даного дослідження було запропоновано гуманістичний підхід як такий, що, на наш погляд, найбільш відповідає потребам освітньої практики.

Обрані здобувачем дослідницькі методи мають комплексний характер, що дозволило їх здійснити якісний теоретичний аналіз означеної проблеми, обґрунтувати експериментальні дані, провести й інтерпретувати статистичну обробку емпіричного матеріалу. Підібраний комплекс методів дослідження є достатнім для розв'язання поставлених завдань. Далі більш детально зупинимось на аналізі розділів дисертаційного дослідження.

Кожен розділ роботи починається з чіткої постановки завдань, завершується узагальненням, що дає можливість виділити основні аспекти, що були висвітлені в ньому.

Перший розділ дисертації «Теоретико-методологічні основи дослідження проблеми психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг» присвячений висвітленню основних підходів до дослідження проблеми психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до професійної діяльності загалом і до маркетингу освітніх послуг зокрема, а саме, детальному теоретичному аналізу маркетингу як такого, та його специфіки у царині освітніх послуг, серед яких авторка виокремлює як провідні нематеріальність, невіддільність від суб'єктів, нестійкість якості, незбережуваність, комплексність, відтермінування вияву результативності, необхідність подальшого супроводу послуг, а в професійно-технічній освіті – недостатньо високий статус робітничих професій в очах потенційних споживачів послуг.

Спираючись на вище зазначені положення дисертантка поглиблює тему дослідження: обґрунтовує і розкриває особливості освітніх послуг професійно-технічних навчальних закладів, а також чітко формулює зміст,

складові, критерії та рівні розвитку психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг. Досить чітко на рис.1.1 представлена і структура психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг.

Цінним у межах першого розділу, на нашу думку, є аналіз низки зовнішніх і внутрішніх проблем розвитку в умовах післядипломної освіти психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг.

У другому розділі «Емпіричне дослідження особливостей психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг» авторкою представлено методичну базу дослідження, подано результати аналізу особливостей розвитку психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг, отримані на основі результатів емпіричного дослідження.

Обраний психодіагностичній інструментарій підібраний відповідно до визначених авторкою складових та критеріїв психологічної готовності керівників ПТНЗ, пройшов відповідну перевірку на надійність і валідність. Авторські методики вдало доповнили існуючі психодіагностичні розробки та дозволили краще врахувати специфіку професійно-технічної освіти. Усі модифікаційні зміни були обґрунтовані у тексті роботи. Загалом для проведення емпіричного дослідження було обрано 12 методик.

Як позитивний факт слід зазначити, що дисертантка не обмежилась аналізом досліджуваного феномену в цілому, а представила широку палітру особливостей його розвитку залежно від гендерно-вікових та організаційно-професійних особливостей досліджуваних управлінців. Загальна кількість учасників експерименту, а саме 230 керівників професійно-технічних навчальних закладів є достатньою для здійснення ґрунтовного аналізу на етапі проведення наукового дослідження. Варто зазначити, що учасники досліджуваної групи (керівники ПТНЗ) різнилися за статтю, віком, а також

представляли різні регіони України та типи навчальних закладів, що дало можливість здобувачці отримати і додатково проаналізувати особливості впливу зазначених показників на психологічну готовність до маркетингу освітніх послуг. Це підсилює значущість даного дослідження.

Заслуговує на увагу серйозна робота, що була проведена дисертанткою щодо узагальнення результатів констатувальної частини емпіричного дослідження з обґрунтованим використанням методів математичної статистики, використання яких дозволило виявити латентні взаємозв'язки між показниками психологічної готовності досліджуваних управлінців і, відповідно, побудувати чітку картину актуального стану досліджуваної проблеми. Авторкою виявлено недостатній рівень складових психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг. Саме тому здобувачкою було обґрунтовано доцільність організації спеціального психологічного навчання керівників ПТНЗ, спрямованого на розвиток зазначеної психологічної готовності.

У третьому розділі «Розвиток психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг в умовах післядипломної освіти», представлено програму розвитку психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг, проаналізовано її результативність та ефективність. Ураховуючи результати констатувального етапу дослідження, здобувачкою обґрунтовано ряд принципів і психологічних умов, які сприяють розвитку психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг. В процесі розробки програми, було враховано віковий аспект і соціальний статус учасників та підібрано відповідно форми та методи роботи - групові дискусії, «мозкові штурми», робота в малих групах, міні-лекції, рольові та ділові ігри, проектні, індивідуальні та творчі завдання, тренінгові вправи, побудовані з урахуванням специфіки діяльності закладів професійно-технічної освіти, що, безумовно, сприяло більшій вмотивованості учасників експериментальної програми до її опанування.

У таблиці 3.1. (с.125-126) чітко та логічно подано механізми розвитку, засоби корекції та розвивальні вправи до кожної складової психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг.

Програма спецкурсу-тренінгу розрахована на 45 годин, з них – 30 аудиторних у формі тренінгу і 15 годин на самостійну роботу. У дисертаційній роботі представлено навчально-тематичний план, програмний зміст, інформаційні матеріали до спецкурсу, завдання для самостійної роботи, питання для самоконтролю й список використаної літератури.

У дослідженні взяли участь 49 учасників, з них – 24 – експериментальна група, 25- контрольна, що дає можливість виявити динаміку основних змін в розвитку психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг.

Висновки загалом свідчать про реалізацію поставлених завдань: ґрунтовний теоретичний аналіз літератури, в процесі якого авторкою визначено основні підходи до проблеми дослідження маркетингу освітніх послуг як складової професійної діяльності керівників ПТНЗ; визначено зміст, складові, особливості та чинники психологічної готовності до маркетингу освітніх послуг керівників закладів професійно-технічної освіти; розроблено і апробовано в умовах післядипломної освіти програму розвитку психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг. Таким чином, в цілому, мета дисертаційного дослідження була досягнута.

В авторефераті дисертації логічно і послідовно відображено основний зміст дисертаційного дослідження. Опубліковані праці автора висвітлюють основні положення дисертації. Привертає увагу широка апробація результатів на Міжнародних і Всеукраїнських конференціях протягом усіх років підготовки дисертаційної роботи.

Ознайомлення з текстом дисертації, автореферату та змістом публікацій С. В. Казакової дає можливість стверджувати, що виконана робота є вагомим внеском у педагогічну та організаційну психологію та розширює існуючі наукові здобутки з розуміння змісту та особливостей розвитку психологічної

готовності керівників закладів професійно-технічної освіти. Отримані результати мають важливе теоретичне та практичне значення у сфері розвитку маркетингу освітніх послуг.

Структура дисертації в цілому відповідає вимогам до даного типу робіт складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків списку використаних джерел, що нараховує 282 найменувань (з них 25 іноземних джерел англійською мовою) і додатків. Повний обсяг дисертації становить 267 сторінок, основний – 160 с.

У цілому оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження С. В. Казакової, разом з тим слід висловити певні зауваження і побажання:

1. Попри ретельне обґрунтування дисертанткою змісту, критеріїв і показників психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг потребує, на нашу думку, детальнішого пояснення доцільності відокремлення мотиваційної складової готовності від особистісної, оскільки мотиваційна сфера є, безперечно, особистісним утворенням.

2. У дослідженні встановлені цікаві емпіричні результати особливостей психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг, особливо її особистісної складової. Разом з тим, частина таких особливостей потребує детальнішого прояснення, як, наприклад, певна амбівалентність характеристик управлінців за показниками їх підприємницької активності – виражена потреба в автономії та низький рівень потреби в досягненнях і інтернального локусу контролю (С. 94– 95 дисертації).

3. Потребує уточнення існуюча невідповідність між представленими годинами загального обсягу програми розвитку психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх послуг в умовах післядипломної освіти, представленими у III розділі (45 годин, із них 30 – аудиторних та 15 – самостійна робота) та навчально-тематичним планом, представленим у програмі (додаток Г, с.248), відповідно – 12, 6, 6.

4. Виокремлені в дисертації принципи та умови, що забезпечують розвиток психологічної готовності керівників ПТНЗ до маркетингу освітніх

послуг у формувальному експерименту, потребують, на нашу думку, більш розлогої характеристики.

Висловлені зауваження і побажання мають дискусійний характер і загалом не впливають на позитивну оцінку роботи.

Відзначаємо, що дисертаційна робота С. В. Казакової являє собою завершену наукову працю, яка характеризується науковою новизною, має теоретичне і практичне значення. Автореферат та публікації авторки в цілому відповідають змісту дисертації.

Таким чином, є всі підстави стверджувати, що дисертація Казакової Світлани Володимирівни «Розвиток психологічної готовності керівників професійно-технічних навчальних закладів до маркетингу освітніх послуг» в цілому відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 зі змінами і доповненнями згідно Постановами Кабінету Міністрів України за № 656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р., а її авторка заслуговує на присвоєння наукового ступеня кандидата психологічних наук зі спеціальності 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія.

Кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
відділу психології праці
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих імені Івана Зязюна
НАПН України

О. В. Радзімовська

